

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

III. ÚS 489/2023-12

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Roberta Šorla (sudca spravodajca) a sudcov Petra Straku a Martina Vernarského v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľky **Slovenskej republiky**, zastúpenej Ministerstvom spravodlivosti Slovenskej republiky, Račianska 71, Bratislava, proti rozsudku Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. k. 7Cdo/98/2021 z 27. apríla 2023 takto

r o z h o d o l :

Ústavnú sťažnosť **o d m i e t a .**

O d ô v o d n e n i e :

I.

1. Sťažovateľka sa ústavnou sťažnosťou doručenou ústavnému súdu 26. júla 2023 domáha vyslovenia porušenia základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) rozsudkom najvyššieho súdu v civilnom spore, v ktorom bol aplikovaný zákon č. 514/2003 Z. z. o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci a o zmene niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o zodpovednosti štátu“).

II.

2. Žalobkyňa sa žalobou proti sťažovateľke domáhala podľa zákona o zodpovednosti štátu náhrady škody a nemajetkovej ujmy spôsobenej nezákonnými rozhodnutiami v trestnom konaní. V konaní bolo nesporné, že žalobkyni a jej manželovi bolo uznesením z januára 2012 vznesené obvinenie pre zločin skrátania dane a poistného a založenia, zosnovania a podporovania zločineckej skupiny. Manžel žalobkyne bol od januára do júna 2012 vo väzbe. V januári ██████ však zomrel, na čo bolo jeho trestné stíhanie uznesením z mája 2015 zastavené. V máji 2016 bolo trestné stíhanie zastavené aj proti žalobkyni a ďalším obvineným.

3. Okresný súd sťažovateľke priznal náhradu skutočnej škody pozostávajúcu z náhrady trov jej a manželovej obhajoby, ušlého zisku manžela počas väzby a odmeny za znalecký posudok k výške ušlej mzdy. Dospel k záveru, že uznesenie o vznesení obvinenia je nezákonné, hoci nebolo zrušené, keďže nárok žalobkyne sa viaže na výsledok trestného konania. V časti výšky náhrady

škody okresný súd vychádzal z faktúr, príjmových dokladov, vyčíslenia trov obhajoby a znaleckého posudku, z ktorých zistil, že žalobkyňa a manžel zaplatili trovy obhajoby a odmenu za znalecký posudok. Konštatoval, že trovy obhajoby manžela boli zaplatené z bezpodielového spoluvlastníctva manželov. Nestotožnil sa s námietkou sťažovateľky o premlčaní nárokov manžela (jeho trovy obhajoby a ušlý zisk), pretože až právoplatnosťou uznesenia o zastavení trestného stíhania žalobkyne, nie uznesením o zastavení trestného stíhania manžela, sa žalobkyňa dozvedela, že škoda vznikla.

4. Okresný súd pri priznaní výšky náhrady nemajetkovej ujmy 16 000 eur z uplatnených 21 750 eur vychádzal z výpovedí svedkov, z ktorých považoval za preukázané, že žalobkyňa pred vznesením obvinenia bola vnímaná ako vážena, obľúbená a čestná osoba, no po vznesení obvinenia sa jej ľudia stránili, ohovárali ju a prerušili s ňou kontakt, čo narušilo aj jej rodinné vzťahy. Zohľadnil aj to, že žalobkyňa a manžel dlhoročne podnikali, vybudovali si dobré meno, no po začatí trestného stíhania s nimi obchodní partneri prestali spolupracovať, čo viedlo k finančným problémom. Okrem toho bolo trestné stíhanie medializované. Okresný súd vychádzal z § 17 ods. 4 zákona o zodpovednosti štátu, podľa ktorého náhrada nemajetkovej ujmy nemôže byť vyššia ako náhrady obetí násilných trestných činov podľa zákona č. 215/2006 Z. z. o odškodňovaní osôb poškodených násilnými trestnými činmi v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o odškodňovaní obetí“).

5. Proti rozsudku okresného súdu sa sťažovateľka odvolala. Okresnému súdu vytkla, že z odôvodnenia nie je zrejmé, či považoval za nezákonné uznesenie o vznesení obvinenia žalobkyne alebo jej manželovi. Poukázala na to, že uznesenie o vznesení obvinenia manželovi nemožno považovať za nezákonné, keď jeho trestné stíhanie bolo zastavené pre úmrtie, nie pre netrestnosť skutku. Nesúhlasila s tým, že okresný súd vo vzťahu k nárokom manžela určil začiatok plynutia premlčacej doby k momentu zastavenia stíhania žalobkyne, keď mal vychádzať zo zastavenia stíhania manžela. Podľa sťažovateľky sa žalobkyňa nemôže náhrady škody domáhať v uplatnenom rozsahu, pretože dedičmi manžela sú aj jeho deti. Podľa sťažovateľky okresný súd len stroho konštatoval, že náklady obhajoby boli zaplatené z bezpodielového spoluvlastníctva manželov a nevysporiadal sa s tým, či ušlý zisk manžela do neho spadá. Namietala nepreukázanie opodstatnenosti trov obhajoby, pretože len doklad o ich zaplatení to nepotvrďuje. Náhradu nemajetkovej ujmy označila za neprimeranú a nedostatočne odôvodnenú, keďže bola len o 360 eur nižšia ako pri najvyššom odškodnení podľa zákona o odškodňovaní obetí.

6. Krajský súd rozsudok okresného súdu potvrdil. Konštatoval, že je takmer isté, že ak by manžel žalobkyne pred zastavením trestného stíhania pre netrestnosť stíhaného skutku nezomrel, tak by aj jeho trestného stíhanie bolo z tohto dôvodu zastavené. Len skoršie zastavenie trestného stíhania manžela pre úmrtie nemôže sťažovateľku zbaviť zodpovednosti za nezákonné vznesenie obvinenia. Opačný výklad by popieral účel zákona o zodpovednosti štátu. K námietke o neopodstatnenosti trov obhajoby uviedol, že nezistil, že by si žalobkyňa ich náhradu uplatnila nad rozsah stanovený vyhláškou. Stotožnil sa so záverom, že náklady obhajoby boli zaplatené z bezpodielového spoluvlastníctva manželov, rovnako, ako by sa ušlá mzda jej vyplatením stala tiež jeho súčasťou. Nie je dôvod, aby sa žalobkyňa nemohla domáhať náhrady týchto v tom čase spoločných peňazí. Námietku premlčania vyhodnotil ako nedôvodnú, keď až po zastavení trestného stíhania pre netrestnosť stíhaného skutku možno uznesenie o vznesení obvinenia považovať za nezákonné. K výške náhrady nemajetkovej ujmy doplnil, že počas štvorročného trestného stíhania hrozil žalobkyne a jej manželovi vysoký trest, čo bezpochyby spôsobilo strach o výchovu

maloletých detí. Navyše, vychádzajúc z lekárskej správy potvrdzujúcej psychiatrické liečenie manžela, sa žalobkyňa musela vysporiadať s jeho zlým psychickým stavom.

7. Sťažovateľka podala proti rozsudku krajského súdu dovolanie podľa § 420 písm. f) Civilného sporového poriadku (ďalej len „CSP“) pre nedostatok odôvodnenia a arbitrárnosť. Poukázala na to, že žalobkyňa uplatnený nárok odvodila aj od rozhodnutia o väzbe manžela, no súdy sa s týmto rozhodnutím vôbec nevysporiadali. Súdy sa nevysporiadali s neurčitosťou trov obhajoby, keď žalobkyňa uskutočnenie úkonov nepreukázala a nebolo možné zabezpečiť vyšetrovací spis. Súdy nevysvetlili porovnateľnosť ujmy žalobkyne so smrteľným následkom trestného činu. Sťažovateľka podala dovolanie aj pre to, že krajský súd nesprávne právne posúdil tri právne otázky. Dovolanie podľa § 421 ods. 1 písm. b) CSP odôvodnila tým, že krajský súd vyriešil dve dosiaľ v rozhodnutiach dovolacieho súdu neriešené otázky. Prvú vymedzila tak, či možno uznesenie o vznesení obvinenia považovať za nezákonné rozhodnutie, ak bolo stíhanie zastavené pre úmrtie obvineného. Poukázala na súdnu prax, podľa ktorej nemožno priznať nárok na náhradu škody, ak je stíhanie zastavené pre objektívny zákonný predpoklad. Druhú vymedzila tak, či začiatok plynutia subjektívnej premlčacej lehoty možno odvodiť od uznesenia o zastavení trestného stíhania iných osôb. Dovolanie podľa § 421 ods. 1 písm. a) CSP odôvodnila odklonom krajského súdu od riešenia tretej otázky v rozhodnutiach dovolacieho súdu. Tvrdila, že súdy pri určení náhrady nemajetkovej ujmy len formálne zohľadnili výšku náhrad obetí násilných trestných činov.

8. Najvyšší súd ústavnou sťažnosťou namietaným rozsudkom dovolanie sťažovateľky zamietol. Uviedol, že rozhodnutie krajského súdu je dostatočne odôvodnené a jeho právne posúdenie je správne. Nestotožnil sa s tým, že z rozhodnutí nie je zrejmé, ktoré rozhodnutie bolo nezákonné, keďže krajský súd výslovne uviedol, že ním je uznesenie o vznesení obvinenia. Nestotožnil sa ani s nedostatkom preukaznosti trov obhajoby, keď okresný súd vychádzal z listinných dôkazov, a krajský súd nezistil, že by ich náhrada bola nad zákonný rozsah. Nestotožnil sa ani s námietkou nedostatku odôvodnenia priznanej náhrady nemajetkovej ujmy, keď z odôvodnení je zrejmé, že súdy vychádzali z podstatných, konkrétnych a preukázaných skutkových okolností.

9. Najvyšší súd sa pri riešení prvej otázky stotožnil s tým, že by bolo v rozpore s dobrými mravmi, aby sťažovateľka nezodpovedala za škodu len preto, že stíhanie manžela bol zastavené pre jeho smrť. Dospel k záveru, že výnimočne možno konštatovať nezákonnosť trestného stíhania zastaveného z objektívneho dôvodu, keď konečné rozhodnutie o trestnom konaní zakladajúce nezákonnosť stíhania spoluobvinených neobsahuje špeciálne okolnosti pre rozdielne posúdenie skutku voči zomretému obvinenému. V okolnostiach veci sťažovateľky má uznesenie o zastavení stíhania manžela pre úmrtie rovnaké dôsledky ako zastavenie stíhania pre nesplnenie predpokladu o spáchaní trestného činu obvineným. Pri riešení druhej otázky dospel k záveru, že premlčacia lehota vo vzťahu k nárokom manžela začala žalobkyňi plynúť právoplatnosťou uznesenia o zastavení trestného stíhania pre netrestnosť skutkov, keďže až od tohto momentu možno vyvodiť nezákonnosť stíhania aj voči zomretému manželovi. Najvyšší súd sa nestotožnil s tým, že krajský súd sa pri riešení tretej otázky odklonil od jeho ustálenej rozhodovacej praxe. Práve naopak, z poukazu na túto rozhodovaciu prax v odôvodneniach je zrejmé, že na ňu súdy prihliadli a rešpektovali ju. Hoci priznaná náhrada nemajetkovej ujmy je porovnateľná s náhradou pri smrteľných trestných činoch, je primeraná skutkovým okolnostiam a je v mantineloch ustálenej rozhodovacej praxe.

III.

10. Podľa sťažovateľky vyriešením prvej dovolacej otázky vyvstali ďalšie právne otázky, ktoré najvyšší súd neriešil, a preto na ne nemohla poukázať a vyjadriť sa k nim. Právnym záverom o nezákonnosti uznesenia o vznesení obvinenia manželovi žalobkyne najvyšší súd nepriamo zodpovedal tieto nové právne otázky ústavne nekonformne, keď dospel k záveru, že (i) manželovi vznikol nárok na náhradu škody po jeho smrti, (ii) priamo žalobkyňa má nárok manžela na náhradu skutočnej škody bez toho, že na ňu tento nárok prešiel, a (iii) žalobkyni bol priznaný nárok, ktorý jej nemohol vzniknúť.

11. Podľa sťažovateľky súdy tým, že žalobkyni priznali náhradu škody, ktorá by vznikla manželovi, ak by počas trestného konania nezomrel, postupovali v rozpore so zánikom jeho spôsobilosti smrťou. Sťažovateľka zdôraznila, že právo na náhradu škody v čase smrti manžela neexistovalo, keďže trestné konanie ešte prebiehalo, a preto nemohlo byť predmetom dedenia. Poukazuje na to, že nárok na náhradu škody neprechádza na dedičov manžela a z dedičského rozhodnutia nevyplýva, že by prešiel na žalobkyňu. Sťažovateľka právny záver najvyššieho súdu o vzniku nároku na náhradu škody pri zastavení trestného stíhania manžela pre úmrtie považuje za diskriminačný, keďže ho možno aplikovať len pri spoločne stíhaných obvinených pre rovnaké skutky, no jeho aplikácia je vylúčená, ak je obvinený stíhaný samostatne či pre iné skutky ako spoluobvinení.

IV.

12. Ústavná sťažnosť je zjavne neopodstatnená a ako taká bola podľa § 56 ods. 2 písm. g) zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov odmietnutá. Na vec sťažovateľky nemožno aplikovať práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, ktorých nositeľom štát v nadväznosti na čl. 34 dohovoru nie je (rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva Yershova proti Rusku, sťažnosť č. 1387/04 z 8. 4. 2010).

13. Čo sa týka porušenia základného práva podľa čl. 46 ods. 1 ústavy, treba vychádzať z toho, že ústavný súd zásadne nie je oprávnený preskúmať a posudzovať právne názory všeobecného súdu, ktoré ho pri výklade a uplatňovaní zákonov viedli k rozhodnutiu. Úloha ústavného súdu sa obmedzuje na kontrolu zlučiteľnosti účinkov takejto interpretácie a aplikácie práva s ústavou (III. ÚS 391/09). Ústavný súd preskúmava len to, či zákony neboli vyložené spôsobom, ktorý je svojvoľný (arbitrárny) alebo ústavne neudržateľný pre zjavné pochybenia alebo omyly v posudzovaní obsahu takýchto právnych úprav (II. ÚS 348/08). Ústavný súd za protiústavné považuje tie rozhodnutia, odôvodnenie ktorých je úplne odchylné od veci samej alebo extrémne nelogické so zreteľom na preukázané skutkové a právne skutočnosti (I. ÚS 301/06). Rovnako o takýto stav ide aj vtedy, ak závery, ktorými sa všeobecný súd vo svojom rozhodovaní riadil, by zásadne popreli účel a význam zákonného predpisu (I. ÚS 88/07).

14. Sťažovateľka namieta len ústavnú neudržateľnosť právnych záverov, ktoré podľa nej vyvstali až z právneho záveru najvyššieho súdu, že uznesenie o vznesení obvinenia manželovi je nezákonným rozhodnutím, na základe ktorého súdy priznali žalobkyni náhradu škody. V súvislosti s tým namieta, že sa k týmto novo vyvstaným právnym záverom nemohla vyjadriť a poukázať na ich nesprávnosť. S touto námietkou sťažovateľky nemožno súhlasiť. Už okresný súd,

s čím sa stotožnil krajský a aj najvyšší súd, konštatoval, že uznesenie o vznesení obvinenia manželovi je nezákonné. Ak by to aj sťažovateľka nepochopila z odôvodnenia okresného súdu, krajský súd explicitne ozrejmil, že nezákonným rozhodnutím je uznesenie o vznesení obvinenia žalobkyni a jej manželovi. Preto sťažovateľka už v odvolaní a dovolaní mohla namietať nesprávnosť právnych záverov, že súdy žalobkyni priznali právo manžela, ktoré mu pre zánik spôsobilosti mať práva nemohlo vzniknúť po jeho smrti. Sťažovateľka túto právnu argumentáciu predostrela prvýkrát až v ústavnej sťažnosti, hoci okresný a krajský súd prijali rovnaké právne závery ako najvyšší súd. Sťažovateľka sa nenamietaním správnosti záverov okresného a krajského súdu sťažnostnou argumentáciou pripravila o reakciu najvyššieho súdu na túto argumentáciu, v dôsledku čoho absentuje predmet ústavného prieskumu. Úlohou ústavného súdu nie je polemizovať so sťažovateľkou o nekonkrétnych právnych záveroch a teóriách, s ktorými najvyšší súd pre absenciu ich označenia v dovolaní nebol vôbec konfrontovaný. Rovnako to platí o sťažnostnej argumentácii o diskriminácii obvinených stíhaných samostatne a spoločne pri akceptovaní záveru o nezákonnosti uznesenia o vznesení obvinenia manželovi, ktorá je bez akejkoľvek väzby na rozhodnutie o žalobe.

15. Zo sťažnostných úvah vyplýva aj to, že súdy priznali žalobkyni právo, ktoré malo vzniknúť jej manželovi, bez vyriešenia, či mohlo byť predmetom dedenia, či a v akom rozsahu prešlo na žalobkyňu. K tomu možno uviesť, že zo žiadnej časti odôvodnení rozhodnutí nevyplýva, že by súdy priznali žalobkyni právo jej manžela. Subjektom domáhajúcim sa náhrady škody spôsobenej nezákonným rozhodnutím môže byť ktokoľvek, kto preukáže, že mu v príčinnej súvislosti s týmto rozhodnutím vznikla škoda, nielen ten, koho rozhodnutie explicitne označuje. Z odôvodnení rozhodnutí je zrejmé, že žalobkyňa preukázala, že jej v dôsledku nezákonného uznesenia o vznesení obvinenia manželovi vznikla škoda, keď trovy obhajoby boli zaplatené z bezpodielového spoluvlastníctva manželov a ušlý zisk manžela by sa tiež stal jeho súčasťou. Z toho možno dospieť k záveru, že súdy náhradu trov obhajoby a ušlý zisk manžela priznali žalobkyni ako jej nárok, a nie nárok jej manžela. Nemožno opomínať ani to, že žalobkyňa bola ako spoluobvinená účastníčkou trestného konania vedeného aj proti jej manželovi. Preto sú bez významu úvahy sťažovateľky o tom, kedy manželovi vzniklo právo na náhradu škody a či mohlo a v akom rozsahu prejsť na žalobkyňu.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 28. septembra 2023

Robert Šorl
predseda senátu